

- a könyvtárnak joga van az egyes szolgáltatásokat vagy előállítania, vagy másutt megrendelnie;
- szabaddá vált a foglalkoztatás: olyan és annyi munkatársat vehet fel a könyvtár, amilyenre szüksége van, mégpedig nem csak könyvtáros végzettségűt;
- a személyi struktúra megváltoztatását a kormánynak nem kell jóváhagynia;
- a rendelkezésre álló pénzeszközöket át lehet csoportosítani;
- „kereső foglalkozásokat lehet üzni”, miközben a „kereseteket” a könyvtárban lehet megtartani;
- szükség esetén kölcsönöket lehet felvenni az államtól.

Az új gyakorlatnak (természetesen) hátulütői is vannak. Mindenekelőtt nagy terheket ró a könyvtári

menedzsmentre, ui. nagyon nehéz megszokni a „parttalanságot”, azt, hogy nincs egyetlen biztos pont sem a nyugodt navigáláshoz. Aztán: veszélybe kerülhetnek a könyvtáros hivatás alapértékei, amelyek a fejlődés során alakultak ki, illetve verifikálódtak. A reményt azonban nem szabad feladni: az új rendszer előnyeit messzemenően ki kell használni, s ezzel párhuzamosan el kell érni, hogy a manapság divatos egyszerűsítő szemléletből adódó „bakik” ne maradjanak benne a rendszerben.

/HÄKLI, E.: Od detailného príspevku k nečlenenému rotpočtu. = Knižnice a informácie, 31. köt. 7. sz. 1999. p. 282–286./

(Futala Tibor)

A tudomány és a technika információellátásának kérdései Oroszországban

A referátum címében szereplő téma az *Oroszországi Föderáció Tudományos és Technológiai Minisztériuma* kollégiumának ülésén 1998. augusztus 7-én szerepelt. Mégpedig sajátos, az *Állami Nyilvános Tudományos-Műszaki Könyvtár (GPNTB)* szerepét középpontba állító aspektusból.

Nem véletlenül, ui. ez a könyvtár felettébb meghatározó szerepet játszik a tudomány és a technika közvetlen és közvetett információellátásában. 52 ezer olvasójának 34%-a tudományos dolgozó, 22%-a szakember, és 38%-a felsőoktatási hallgató. Körülbelül 20 ezerre tehető azon szervezetek száma, amelyek a GPNTB-t könyvtárközi kölcsönzés, másolatküldés és egyéb szolgáltatások révén veszik igénybe. Százmillió oldalt tesz ki a reprográfiai üzem produkciója.

Az *Állami Tudományos-Műszaki Információs Rendszerben (GSNTI)* a GPNTB a bibliográfia, a szabványosítás nemzeti központja. Ezenfelül az állománygyarapítás, a nemzetközi csere és a számítógépesítés koordinációs központja a tudományos-műszaki könyvtárügy területén. A tudományos-műszaki központi katalógus vezetésének letéteményese, aminek érdekében köteles példányban részesül.

Nyomatott dokumentumállománya 7,8 millió egység, mikrofílmekből pedig 1,55 millió példányt mondhat a magáénak. Kb. 2 ezer kurrens folyóirata van. Információs kiadványainak száma kerekén 30. Mintegy 100 külföldi cserepartnerrel tart kapcsolatot.

Az elmondottakból kitetszik, hogy a GPNTB-nek a GSNTI valamennyi problémakörében olyanmire tüzetes informáltsága van, hogy lehetsé-

ges és – látni fogjuk az ülés határozataiból – érdemes volt belőle-helyzetéből kiindulva a GSNTI egészének helyzetét áttekinteni.

A kollégiumi ülés a GPNTB előterjesztését elfogadta. 1998 és 2000 között a szóban forgó előterjesztéssel összhangban az alábbiakat tartja mindenekelőtt megoldandó feladatoknak a tudományos-műszaki információ területén:

- szükség van az információs munkát szabályozó törvények kiegészítésére-módosítására a társadalmi mozgások irányainak figyelembevételével;
- elengedhetetlen az információs rendszer működését szabályozó normatív bázis fejlesztése a piactudományi körülményekkel összhangban;
- meg kell szervezni az információs rendszer információkészleteinek monitoringját, és az ország területén való telepítést;
- a Tudományos és Technológiai Minisztérium erősítse kapcsolatait az ország regionális szervezeteivel az ott élő tudósok és kutatók információellátásának javítása érdekében;
- az információkészletek hozzáférése érdekében osztott navigációs rendszert kell létrehozni;
- a tudományos-műszaki központi katalógust „elektronizálni” kell;
- nem tűr halasztást az információs rendszer elektronikus könyvtárainak megtervezése;
- az információs rendszerben és a felsőoktatásban működő számítógépi és távközlési hálózatokat fokozatosan integrálni kell;

- szervezeti megoldásra vár a tudományos-műszaki tervek, a menedzsment információs támogatásának monitoringja;
- ki kell alakítani a tudományos-műszaki információs piacot, a szolgáltatásokat pedig a fizetőképes kereslet igényeihez kell igazítani;
- gondoskodni kell az információs rendszeren belüli elemző és kutatómunkáról és az információs menedzserek képzéséről.

A határozat további pontjai az imént felsorolt tennivalókhoz szükséges „anyagok” előteremtését célzó, felettebb bonyolult adminisztrációs „táncle-

péseket” részletezik. Legvégül egy felhívásszerű határozati pont: „A minisztérium főosztályvezetői és osztályvezetői intenzívebben hasznosítsák a információs rendszer lehetőségeit munkafeladataik megoldásához.”

/Zasedanie kolegii Ministerstva nauki i tehnologii Rossijskoj Federacii. = Naučnye i tehničeskie biblioteki, 1. sz. 1999. p. 4–24./

(Futala Tibor)

Fizetett szolgáltatások az orosz nagykönyvtárakban

„A” könyvtáros alakja az orosz köztudatban (különösen a közelmúltig) az introvertáltság ismérveit sűrítette magába. Ma a helyzet – legalábbis a nagykönyvtárakban – az önszabályozó gazdaságra történt átmenet következtében kezd megváltozni. E változást az állami költségvetés évről évre való csökkenése is drasztikusan motiválja.

A fizetett szolgáltatások tekintetében élenjáró központi szakkönyvtárak (a GPNTB, az Akadémia Természettudományi Könyvtára, a Központi Mezőgazdasági Könyvtár stb.), valamint az ún. nemzeti könyvtárak (pl. a Karél és a Csuvas Köztársaság nemzeti könyvtára), továbbá a regionális központok (pl. Mumanszk, Tyumen, Szverdlovsk) és számos nagyváros (Jekatyerinburg, Kemerovo, Perm, Szentpétervár, Uhta, Cserepovec, Moszkva stb.) közkönyvtárai mindenesetre ügyelnek arra, hogy a törvényileg előírt ingyenes könyvtárhasználati formák a „bizniszre” való törekvés miatt ne sérüljenek, s színvonaluk ne süllyedjen.

A fizetett szolgáltatások irányultsága a könyvtárakban nem lehet más, mint a használók kiegészítő, azaz „személyre szabott”, nem sztenderd tájékoztatással való ellátása. Ám ez a „személyre szabottság” nem jelenthet semmiféle előkészületet nem kívánó esetlegességet. Ellenkezőleg: az efféle szolgáltatásokra való berendezkedés felettebb gondos előkészületeket, tapasztalatszerést kíván. (E célból „Bizniszklub” néven az eddig szinte kizárólag a hagyományosan felfogott bibliográfiai munkával foglalkozó *Bibliografija* folyóirat külön rovatot nyitott.)

A minuciózisan gondos előkészületekre annál is inkább szükség van, mivel a „fálnak való fejfel ne-

kimenés” egyszersmind diszkreditálná a kezdeményezést. Referált szerzőnk a következő előkészítő műveletek elvégzését tartja elkerülhetetlennek:

- A könyvtár „illetékességébe” tartozó használók körében tüzetes marketingfelmérést kell tartani reális szükségleteik, igényeik, anyagi helyzetük, fizetési hajlandóságuk feltárása érdekében, és számot kell vetni az esetleges konkurenciával, illetve együttműködési lehetőségekkel is.
- Elemezni kell a magántulajdonban található műszaki és emberi erőforrásokat.
- Modellezni kell a szolgáltatási kínálatot.
- Nem hanyagolandók el az ár kalkulációk, általában: a követendő árpolitikai előkészületek.
- A gyűjtőkörben véghez kell vinni – különösen – a tájékoztatói „műszerek” beszerzését illetően – a fizetett szolgáltatásokra való berendezkedés által megkövetelt korrekciókat.
- Tartalmi és formai szempontból egyaránt profi színvonalú reklámot kell indítani a tervezett szolgáltatások megismertetése végett.
- El kell végezni a reklám visszhangjaként érkezett használói véleményeknek megfelelő korrekciókat a kínálatban.
- Ezt követően jogilag kell megalapozni azt a szervezetet, amely a szolgáltatások letéteményese, illetve azokat a szolgáltatásokat, amelyek a szervezet produkciójaként megvalósulnak.

/KLÛEV, V. K.: Servis v biblioteke: dialog s pol'zovatelem. = Bibliografija, 3. sz. 1999. p. 45–51./

(Futala Tibor)